

L'entrevista a Foix

Narcís Comadira

II. Gabriel Ferrater i Girona*

J. V. FOIX. La vostra Girona natal, la conec poc. Sempre hi he estat de passada, anant a Port de la Selva o per algun afer particular. Però no tinc una visió precisa de la ciutat. Conservo la visió primera que fa el riu, no gaire net, les cases del voltant del riu...

NARCÍS COMADIRA. Ara les han pintades. Hi ha molta polèmica. Les han pintades de colors: a mi no m'agraden gens, però a d'altra gent els agrada. Diuen que han volgut fer com a Florència, utilitzant colors mangra o ocres molt pujats. No s'assembla de res a Florència.

J. V. FOIX. Hi falta l'arquitectura de Florència.

NARCÍS COMADIRA. És clar. I els colors que hi han posat tampoc no tenen res a veure amb Florència.

J. V. FOIX. És molt interessant la part antiga de Girona.

NARCÍS COMADIRA. És la part consistent i notable. Però fa por que a poc a poc també ho vagin espantant. Els ha agafat la mania de restaurar el barri vell i això és perillós, em fa por que no s'hi cometin disbarats. L'Ajuntament té moltes ganes de fer coses. Hi ha una idea que és bona: que la gent torni al barri antic abandonat, que s'hi instal·lin les institucions...

J. V. FOIX. Girona havia tingut algun grup intel·lectual a l'època noucentista. En Tharrats hi treia una revista. Això, l'Eugeni d'Ors ho recollia tot. Cada vegada que hi havia un acte cultural arreu de Catalunya, ell se'n feia ressò i ho estimulava. Ell tenia la idea de la Catalunya ciutat, com en Gabriel Alomar.

NARCÍS COMADIRA. Jo crec que la personalitat més important de l'època a Girona va ser Rafael Masó, l'arquitecte.

J. V. FOIX. Tenia un estil propi i totes les seves edificacions es reconeixen. Era un estil neoclàssic...

NARCÍS COMADIRA. Una mica vienès al començament i després cada vegada més ple de cites arqueològiques i de casa pairal. Va fer la urbanització de S'Agaró. Per a una ciutat petita com Girona, va ser un moment molt interessant, l'únic moment en què Girona va tenir un grup amb una certa consistència intel·lectual.

J. V. FOIX. Nosaltres ho seguíem amb interès i amb entusiasme. Ens interessava l'expansió cultural del catalanisme. Però sempre eren coses individuals, eren un individu o dos que ho movien.

NARCÍS COMADIRA. És que aquest país és un país d'individus. No pot ser de cap altra manera, perquè la societat, com a tal, no hi funciona.

J. V. FOIX. És un país petit i de vegades no ens n'adonem. És un país petit que ha fet una ciutat gairebé improvisada com Barcelona, que ha crescut d'una manera descontrolada i s'ha encallat. Fa nou anys que Barcelona no té ni un habitant més, no creix. Una part dels barcelonins que han mort ha estat substituïda pels forasters.

NARCÍS COMADIRA. I ara de forasters ja no en vénen.

J. V. FOIX. Però vénen els negres..

NARCÍS COMADIRA. Negres, indis i moros. El carrer Princesa és ple de botigues que no entenc ben bé què venen. Em sembla que són articles a l'engròs d'aquests que després escampen els venedors ambulants. Es tot un mercat que em sorprèn i que no entenc gaire bé.

J. V. FOIX. S'han apoderat de la ciutat vella.

NARCÍS COMADIRA. És clar, és el que passa amb les ciutats velles quan es degraden. A Girona ha passat el mateix. Els gironins van marxar del barri vell, dels carrers estrets sense sol i amb cases incòmodes. Van anar a la part nova de la ciutat i van llogar a baix preu als forasters les cases antigues. El nucli essencial de la ciutat és habitat per forasters. Però, parlem de Sarrià...

J. V. FOIX. De Sarrià, no en parlo.

NARCÍS COMADIRA. Però n'heu escrit, n'heu escrit algunes coses.

J. V. FOIX. No gaires.

NARCÍS COMADIRA. Els records...

J. V. FOIX. Són poemes, en tot cas. Jo no l'he viscut, Sarrià. Vaig començar el batxillerat als deu anys i me'n vaig separar. No he estat mai sarrianenc, no he format part de cap de les seves organitzacions, no he figurat mai en gairebé res de sarrianenc. Puc haver-ne agafat algun aspecte anecdòtic, l'encant d'alguna noia.. Quan jo era petit, Sarrià vivia una vida completament litúrgica. Tot girava al voltant de la litúrgia parroquial. Les esglésies s'hi omplien de gom a gom. Hi feien quatre processons, sardanes i el ball rodó a les dues societats privades: el Casino de dalt i el Casino de baix, els diumenges. Per la festa major, feien venir dues o tres cobles. Encara ho fan ara: aquest any n'han fet venir tres, segons m'han contat, perquè jo no hi sóc gaire per la festa major de Sarrià. Hi havia envelats, sardanes i res més. No hi ha-

via gegants, ni focs artificials, ni dracs, ni castellers; res de folklore. Només hi havia una mostra de folklore: matar jueus el divendres sant.

NARCÍS COMADIRA. Això també ho fèiem nosaltres a Girona. A la postguerra jo recordo haver anat a picar amb uns pals damunt dels bancs de l'església, *tot matant jueus*, com aquell que fa cagar el tió.

J. V. FOIX. Abans es passava per les cases dels titllats de jueus amb una maça.

NARCÍS COMADIRA. Allò que us deu resultar impressionant és veure com ha canviat Sarrià i com ha canviat Barcelona...

J. V. FOIX. S'ha anat engrandint. Sarrià s'ha integrat físicament a Barcelona. Però és Sarrià el barri de Barcelona on es parla més el català: un 72% de la població, segons enquestes recents. En canvi, a altres barriades la proporció és molt més petita. Jo tinc pocs tractes amb la gent, però a mi tothom em parla en català, fins i tot els que s'han passat al castellà.

NARCÍS COMADIRA. Recordo que fa anys us vaig venir a visitar amb Gabriel Ferrater i ens vaig comentar que poca gent d'aquest barri sabia que fós un poeta.

J. V. FOIX. No ho sabia ningú, ni la família. Quan jo vaig publicar els meus llibres de poesia, els meus pares no ho sabien. Ni jo mateix no m'he analitzat

mai. Sempre he tingut un sentit d'independència total.

NARCÍS COMADIRA. Gabriel Ferrater, al pròleg que va escriure per al vostre llibre d'articles *Els lloms transparents*, comenta la diversitat d'estils de la vostra obra poètica, un element que ha fet anar de bòlit els crítics literaris d'aquest país..

J. V. FOIX. No me'n recordo perquè no llegeixo els meus llibres. Jo no sé de memòria cap vers meu, no us en podria recitar cap. Un cop fet, el deixo volar tot sol, com l'infant que puja al terrat i deixa volar l'estel.

NARCÍS COMADIRA. Doncs Ferrater, parlant de la diversitat d'estils, comentava que el que de debò sorprenia els crítics literaris del país era el que aquesta diversitat significava de llibertat absoluta.

J. V. FOIX. Tenia un desinterès complet per la crítica i l'he tingut sempre. He estat afavorit per la crítica, ho reconec, però jo no he fet res per a afalagar ningú. La vida ha estat per a mi una successió d'instantants. I cada instant m'ha posat en contacte amb l'eternitat. Contràriament al que passa a alguns amics meus que troben la vida curta, em sembla que he passat una vida de quasi eternitat. Ara ja no compto el temps per anys o per mesos. El compto per setmanes. Em pregunto quantes setmanes em queden.

© Pilar Aymerich

La vida és una suma d'instantes, fins a arribar a l'instant absolut, que veurem corn serà.

NARCÍS COMADIRA. N'heu tingut molts de feliços, d'instantes?

J. V. FOIX. Sí. Les coses es poden mirar des d'un pum de vista pessimista o bé des d'un punt de vista poètic. Jo he tingut una certa tendència a considerar els fets —fins i tot els que podien semblar adversos— d'una manera poètica. Quan la meva mare em portava a dinar als afores, a la font dels ocellets, per tal d'obrir-me la gana, jo ja em mirava les floretes blanques que feia l'herbei i que ara ja no se'n veuen. Tot això em meravellava de la mateixa manera que em commovia l'entrada de la primavera. I l'entrada de la primavera d'una noia o d'un noi, també. No tinc el sentit d'hostilitat respecte dels altres. Aquest estiu me n'ha passada una, una d'aquestes anècdotes brevíssimes. Transitava per un carreró, davant mateix de l'església del Port de la Selva. En una caseta amiga s'obre una finestra, algú diu: "No, els cabells de la Maria Dolors, no". Era un fragment d'una prosa meua i vaig quedar sorprès. La finestra es va tancar i del portal de la casa va sortir-ne una senyora ja d'edat i em diu: "No, els cabells de la Maria Dolors, no". Me la miro i li faig: "Ja us recordo. Sou la Maria Dolors. Teníeu quinze anys"...

NARCÍS COMADIRA. És una anècdota molt bonica...

J. V. FOIX. D'aquestes així en tinc recollides una colla. Mireu, no fa vuit dies passava per l'avinguda Reina Elisenda, per on passejo diàriament fins al monestir de Pedralbes. Es un camí solitari, fora de l'hora d'entrada o de sortida de les escales. Una nena petita m'atura —devia tenir sis o set anys— i em diu: "Usted es el poeta". Naturalment, em va sobtar. "Adiós, le felicito", i se'n va anar sense dir res més. Són aquestes anècdotes les que commouen i donen peu a realitzar-ne un poema. O em donaven peu, vaja. Ara no. Tinc la vista en mal estat i això m'afecta. Ahir no conegut em deia: "Us trobeu com Pau Casals, que li fluixejaven la vista i les cames". Però ell tenia el so. Jo no tinc el meu so, que és la vista.

NARCÍS COMADIRA. El vau conèixer, Pau Casals?

J. V. FOIX. No, el vaig saludar una vegada i prou. Saludar, he saludat gairebé tothom. Però converses i diàlegs, si no són gent que vinguin aquí com passa amb alguns xicots joves que vénen una estona per tal de sorprendre's... Em demanen sistemes, com si hi hagués un sistema per a escriure! A tots els dic el mateix: si sou poeta, no us hi amoïneu, ja fareu. El qui ho és, ho és de naixença. I de vell es torna dolent, com ha passat a tants artistes. De vell, no es pot escriure. A mi em roda pel cap que la funció genètica hi fa molt. Quan desapareix aquest tipus d'energia, desapareixen una pila de coses. Si no us podeu exaltar per l'amor físic, s'afluixen moltes altres coses.

NARCÍS COMADIRA. A mi m'ha semblat observar que els pintors i els escultors decauen abans que no

els escriptors. Potser perquè el seu art és més sensual, més físic.

J. V. FOIX. A en Sunyer li va passar una mica això. I a d'altres. Ara l'art es troba en un moment perdut. Els pintors es troben amb tots els carrers closos. Van a veure museus i constaten que tot el que voldrien pintar ja ha estat pintat.

NARCÍS COMADIRA. I amb els escriptors no passa, això?

J. V. FOIX. Per això ja no m'hi poso. Vaig acabar als 85 anys i ho vaig dir, i això que aleshores no em fluixejaven ni la vista ni les cames, com ara. Si aneu a veure els metges més o menys especialitzats en el mal que us sembla que teniu, només us pregunten una cosa: l'edat. Els expliqueu els símptomes i sempre contesten que són coses pròpies de l'edat, ni et visiten. Un neuròleg amic meu ni em va visitar. Em va dir que tenia les cames que d'altres tenien als 80 anys que jo tenia la sort de tenir-les als 90. Aleshores vénen les preocupacions que us deia de tipus religiosos. A aquesta edat, veig que tothom té la preocupació del més enllà.

NARCÍS COMADIRA. I abans, no?

J. V. FOIX. La majoria, no. Quan l'home viu en plena activitat vital, no s'adona de res. ¿Què me'n dieu d'aquesta visita del Sant Pare el mes de desembre a una església luterana de Roma? És el primer cas d'ecumenisme que es dona a aquest nivell. A mi m'ha fet una gran impressió. D'ecumenisme, ja en parlava Ramon Llull, ja tirava cap aquí. Ara bé, des d'infant jo havia sentit a dir que era pecat entrar a les esglésies protestants. El gest del Papa és important, pels qui esperen alguna cosa de l'ecumenisme. Ja fa alguns anys que parlava de l'esperança de reivindicar Luter. Imagineu-vos quins canvis ha fet l'Església. És impressionant. Només durant el període de la meua vida, quins canvis! Jo he conegut un convent on vivien seixanta monges, d'un orde molt sever. Com a conseqüència del Concili Vaticà segon, van començar a vestir-se de paisà i a viure escampades en pisets. Ara en queden vuit! És una desfeta impressionant. És una desintegració de l'Església.

NARCÍS COMADIRA. Però si l'Església no es posa a to amb la vida moderna...

J. V. FOIX. Com que hi ha tants criteris! Cada teòleg té el seu punt de vista. Si agafeu els qui es dediquen a l'estudi dels Evangelis, passa el mateix. La figura de Jesús l'han presentada de tantes maneres diverses; que no hi ha manera d'aclarir-ho. De l'Evangelí, la meitat de coses ja han estat considerades com simplement llegendàries. Ara alguns teòlegs nord-americans es pregunten sobre el sexe de Déu, si masculí o femení. No ho heu llegit? Quan érem canalla, ens deien que Déu era un esperit puríssim, perfectíssim, immens, etern, principi i fi de totes les coses. A un esperit no se li ha de demanar sexe!

NARCÍS COMADIRA. Potser és que avui dia no poden entendre res sense cos. El cos ha agafat una gran

importància. La té, naturalment, perquè nosaltres som el nostre cos. Però l'han engrandit, potser per falta de vida intel·lectual. Consideren gairebé impossible un ésser sense cos. De tota manera, em sembla que les qüestions filosòfiques i teològiques no preocupen gaire la gent d'aquest país.

J. V. FOIX. No gens. Ni els mateixos practicants no hi estan interessats.

NARCÍS COMADIRA. Els practicants practiquen i prou. Van a missa quan hi van, i prou.

J. V. FOIX. Ho tenen com a rutina o com a tradició familiar.

NARCÍS COMADIRA. Sempre he trobat apassionants, quan llegeixo novel·la russa, Dostoievski, principalment les grans discussions teològiques que incorpora. Potser és la tradició de l'il·luminisme. La gent discuteix de teologia a les novel·les russes. Aquí la gent discuteix de futbol i encara.

J. V. FOIX. De tan poca cosa discuteixen... És tan poc l'interès per les coses espirituals que té la majoria de gent del país... Si aneu per comarques, el pagès i el pescador, no cal dir-ho. El pagès i el pescador sempre són incrèduls, tots són republicans federals, encara ara. Al capellà, als pobles, li tenien des de sempre una fòbia clara i manifesta. Vaig preguntar una vegada a un pagès les causes d'aquesta antipatia i em va contestar que els capellans feien "cantar" a les dones en el confessionari tot el que passava a casa. La fòbia venia del fet que pensaven que el capellà sabia els secrets.

NARCÍS COMADIRA. Recordo que quan van fer aquell homenatge a Gabriel Ferrater a Sant Cugat, fa un parell d'anys, va venir-hi. Éreu molt amics?

J. V. FOIX. Venia molts diumenges aquí, a passar la tarda. Era un home molt intel·ligent, d'una intel·ligència excepcional. Hauria estat un gran home de ciència i tot, un gran filòsof, però les seves habituds el van portar a la decrepitud.

NARCÍS COMADIRA. Quin record guardeu de Gabriel Ferrater?

J. V. FOIX. És un de pocs que he conegut que mantenia sempre el seny... Havíem parlat de tantes coses, amb en Ferrater! Durant els últims anys, parlava tot sovint de lingüística. Hi tenia una gran afecció i en parlava amb una gran serenitat d'intel·lectual que sap de què es tracta. Hauria estat capaç d'elaborar una un lingüística pràctica de debò. Em parlava de la meua poesia, per la qual tenia una afecció singular. En unes obres completes meves que va editar la casa Nauta, en Ferrater hi va trobar 132 correccions a fer!

NARCÍS COMADIRA. Em va explicar una vegada que us havia fet observar que, en un vers vostre, hi faltava una sí·l·laba. Després ho heu canviat en les edicions posteriors. Ens ho posava com a exemple de la necessitat de mirar molt l'ofici, perquè fins i tot a un mestre com en Foix se li pot escapar una sí·l·laba ens deia. Quan ell va morir, li vau dedicar un poema

magnífic. A mi em sembla un dels millors poemes que heu escrit.

J. V. FOIX. Aquell poema és fet assegut al darrer graó de l'escala de casa meua al Port de la Selva, amb paper i llapis. És un poema espontani, no gens calculat.

NARCÍS COMADIRA. Es nota, perquè té una càrrega emocional molt bonica.

J. V. FOIX. Vaig sentir molt la mort d'en Ferrater.

NARCÍS COMADIRA. És un poema molt cordial i molt emotiu. A mi aquest poema em va impressionar extraordinàriament.

J. V. FOIX. Ara no conec cap intel·lectual que tingui el seu ventall de visions artístiques i literàries.

NARCÍS COMADIRA. Sí, entenia de tot. Hi ha el seu germà Joan, amb qui us vau cartejar en català antic.

J. V. FOIX. Li vaig corregir una mica les seves cartes. Jo les vaig escriure en català del segle XIII i ell en català del segle XV, però no ho era ben bé i jo li ho vaig adobar. Però el seu germà és una altra mena de temperament, són molt diferents. Dos germans molt intel·ligents, amb tendències poètiques molt diferents. Una família afectada per la tragèdia, però tots ells molt intel·ligents.

NARCÍS COMADIRA. Jo tampoc no veig intel·lectuals catalans amb el ventall d'interessos que tenia en Gabriel Ferrater, com heu dit vós.

J. V. FOIX. Vaig llegint, vaig veient diaris i revistes, però no em sembla que surti ningú que doni el crit. Això potser es troba més en algun escriptor castellà, ara. Segueixo tant com puc allò que es publica a les revistes. Per a les dificultats de visió, tinc dos lectors que m'ho vénen a llegir. Vénen també a visitar-me molts poetes joves. Aquesta proliferació de poetes és pròpia d'un país de llengua minoritària. Com que són llengües que no es coneixen gaire, s'esdevé que quan un noi es posa a estudiar el català, tantost el sap, ja escriu versos. Ja sabeu que a França una noia que acaba el batxillerat us pot escriure un sonet com de Ronsard, perquè l'hi han preparada. Però a aquella noia no se li acut pas d'escriure un llibre de sonets com de Ronsard; no hi pensa més i prou. En canvi, aquí, de seguida que saben escriure correctament o incorrectament el català, ja escriuen versos... Hi fa molt l'amor a la llengua perseguida.

NARCÍS COMADIRA. El que passa és que és més fàcil donar-se a la poesia que a l'assaig, per exemple.

J. V. FOIX. D'assagistes, no en surten. Jo sempre he tingut una tendència catalanista diferent de les altres. Sempre he estat antifolkloric, des de jove. Aquest culte als xiquets de Valls i a la patum de Berga no m'ha interessat mai. M'agrada que cada poble tingui les seves tradicions, però que, d'això, en facin una característica nacional... Aquí tot és de seguida nacional: himne nacional, diada nacional...

NARCÍS COMADIRA. La patum nacional...

J. V. FOIX. I aquest idealisme ens mata. Tots els idealistes pequen del mal de no adaptar-se a la realitat.

El panorama actual del país el veig una mica baix. És baix, sí. En Prat de la Riba va donar l'exemple quan va ser president de la Mancomunitat. Allò primer que va fer va ser anar a buscar professors estrangers que vinguessin a ensenyar aquí per tal de formar professors. Aquesta va ser la revolució cultural de Catalunya: la reforma de la universitat, una universitat efectivament europea amb professors que s'hagin format a l'estranger o amb professors de prestigi que hagin vingut aquí a formar escola. Només això pot donar un nom internacional a Catalunya. Amb els gegants, els nans i les pubilles, Catalunya no anirà enlloc. Ara bé, a la meua edat jo ja només sóc un simple observador. No puc prendre partit. D'altra banda, a la meua edat m'ocupa molt el problema del més enllà i aquest passa per davant dels altres. Els últims llibres que he llegit o que m'he fet llegir, gairebé tots són de teologia.

NARCÍS COMADIRA. Però, si més no, com a observador, com veieu una solució per a Catalunya?

J. V. FOIX. Que sortís un altre Prat de la Riba. Un home amb mesura, amb seny...

NARCÍS COMADIRA. El cas és que ens trobem entre els dos extrems. Per un cantó, els *espanyistes*, com vós dieu, i per un altre cantó, els de les patums.

J. V. FOIX. Jo no conec prou la joventut d'avui. Però parlant amb nois que van a la universitat, m'adono que no s'interessen gaire pel país. Només parlen de les seves diversions. No van ni a concerts ni a exposicions. S'ha de fer la salvedat de dir que la seva carrera l'estudien a fons. Surten dotats com mai. Però tot allò que representa independència intel·lectual i preocupacions d'ordre universal, no els interessa. Després es trobaran amb el problema que es devia trobar en Josep Ferrater Mora, que és un bon filòsof. Escriu en castellà perquè és una llengua d'expansió i si escrigués en català el llegiria massa poca gent. El noi que comença ara a escriure, s'adona que el català no és expansiu, que no té prou públic. Ara molta gent estudia intensivament l'anglès, perquè és la llengua d'expansió.

NARCÍS COMADIRA. Al nord d'Europa, els holandesos, els danesos, els suecs, els noruecs, tots parlen anglès correctament. Però no sé quina literatura fan ells amb les seves llengües. No en sentim parlar mai.

J. V. FOIX. Deu passar com aquí. Tenen la seva minoria poètica i es van llegint entre ells. Però el poeta no ha estat mai apreciat. La poesia no dona. Jo li deia a un pintor d'anomenada que durant el mateix temps que jo faig un poema, ell pinta un quadre. Però el seu quadre serà valorat d'entrada per damunt de les 500.000 pessetes i el meu poema tindrà prou feina perquè me'l llegeixin, malgrat que hem tingut el mateix estat d'esperit per realitzar-lo. L'escriptor va sempre darrere del pintor. L'escriptor protegeix de vegades el pintor, però el pintor no llegeix mai un llibre de versos, ni ells entre ells es visi-

ten les exposicions. Rarament es veurà un pintor a l'exposició d'un altre pintor. Tots s'extremen a fer coses singulars. Es volen singularitzar. En vaig veure un l'altre dia que ha fet una mena de neofuturisme, quan resulta que ja en tornem, d'això. Per a mi el futurisme data de l'any 1909 i jo als quinze anys ja havia llegit l'obra de Marinetti. Després va venir el cubisme i tots ens hi vam interessar. Va donar doctrinaris bons i un resultat pictòric acceptable.

NARCÍS COMADIRA. Jo crec que, de tots aquests moviments, és l'únic seriós i que ha donat fruits. M'estranya que, així com hi ha neompressionismes i neofuturismes, no hi hagi un neocubisme. Potser és massa difícil, exigeix massa rigor mental.

J. V. FOIX. Veig que coincidim. Escolteu, ¿què en penseu vós de les entrevistes, d'aquest corrent que hi ha ara de fer entrevistes, de fer parlar l'autor?

NARCÍS COMADIRA. Em sembla que és un invent dels periodistes per tal d'estalviar-se feina.

J. V. FOIX. Per fer parlar l'autor i cobrar ells! Ara mateix ha sortit un llibre de 14 poetes flamencs i 14 catalans. Ja comencen per equivocar la meua data de naixença. A més a més no diuen que sóc poeta. Diuen que sóc botiguer!

NARCÍS COMADIRA. Els fas l'article, el firmen i el cobren ells. Una altra cosa que em molesta molt són els que fan antologies. Hi posen deu poemes meus, em fan escriure una poètica i una biografia, ho munten i cobren ells els drets d'autor. Es curiosíssim. I, quan t'entrevisten, allò que surt publicat, gairebé no ho reconeixes. Sí, ja vas dir més o menys allò, però la llengua no és la teua...

J. V. FOIX. I de poesia, entre aquests nois joves, n'hi deu haver de subjectiva i d'objectiva. Alguns que he llegit, m'ha semblat que feien autobiografia gairebé sempre. Acaben de fer un petó a una noia i ja en fan un poema, o bé acaben de dormir amb una mossa i ja ho han d'explicar. Això és una cosa que m'esvera, em dol. Com aquests llibres d'una jove novel·lista catalana que són una autobiografia de les seves còpules! No hi ha cap novetat, en això. No hi ha personatges que plantegin problemes superiors.

NARCÍS COMADIRA. Ara, a més, s'ha posat de moda fer autobiografies, memòries i dietaris. Em sembla que ens estem tornant tots molt narcisistes.

J. V. FOIX. Parlava l'altra dia amb una noia que es mostrava una mica esverada, lògicament, pels llibres d'aquesta jove novel·lista catalana. Però si això ja va començar amb Adam i Eva! Va ser la dona qui es va avançar i va dir "apa, som-hi". Veieu si dura! Si totes les noies que es troben en aquesta situació de relacions sexuals en fessin una autobiografia, no podríem viure. No expliquen res d'original, és un acte fisiològic com qualsevol altre.

NARCÍS COMADIRA. Sort que no han escrit gaire les dones... Les novel·listes angleses —i penso en Jane Austen, les germanes Bronte o Virginia Woolf, que és

la gran bandera de les feministes actuals— també fan autobiografia, però amb la distància suficient, tot creant personatges, invertint intel·ligència. Són molt interessants i aquestes novel·les les trobo esplèndides. En canvi, el que escriuen ara aquí els novel·listes i les novel·listes, per a mi, no té cap interès. Expliquen la seva vida, sense cap mena de distància, sense desxiframent intel·lectual, sense cap gràcia.

J. V. FOIX. Fan llibres de narracions explicant el que han fet el dia abans. Però problemes de tipus moral, psicològic, no en presenten cap. Ni en poesia, tampoc.

NARCÍS COMADIRA. Jo, que ja sóc suficientment vell com perquè em vingui a veure algun poeta jove, els dic: això no és poesia, són les efusions del cor. Pensen que si una nena els ha fet un petó, és importantíssim. I és clar que ho és, per a ells! Però no per a nosaltres. La poesia jove actual és això. Ara, a més, tornen a reivindicar el romanticisme.

J. V. FOIX. Doncs ja tindran camp per córrer...

NARCÍS COMADIRA. Es diuen neoromàntics, però sense haver llegit els romàntics. Si s'haguessin llegit els bons poetes romàntics, veurien que el romanticisme no és el que ells es pensen. Darrere els poetes romàntics alemanys o anglesos, també hi havia un gran rigor intel·lectual. Es pensen que romanticisme significa deixar-se anar.

J. V. FOIX. No s'adonen del lloc comú en què cauen tots ells.

NARCÍS COMADIRA. No se n'adonen perquè no llegeixen el que escriuen els altres. Si ho fessin, veurien que tots escriuen el mateix. Però sembla que ningú no llegeix el que escriuen els altres. Cadascú creu que ell és molt important i si els dius que allò no és viable, s'ho agafen malament i et titllen d'antiquat. No volen ni sentir parlar de rigor ni de mètrica; ho troben passat de moda. Per un cantó són neoromàntics, però per un altre es volen avantguardistes i rebutgen la mètrica. De la rima, no cal ni parlar-ne, és una cosa de vells... Ja veieu que entre els qui tenen vint anys i jo que en tinc quaranta, també hi ha un bon salt.

J. V. FOIX. Ja els teniu, els quaranta anys?

NARCÍS COMADIRA. N'acabo de fer quaranta-dos!

J. V. FOIX. Doncs no en teniu l'aire.

NARCÍS COMADIRA. És que em cuido molt. I dormo molt...

J. V. FOIX. I el dormir us manté la joventut?

NARCÍS COMADIRA. No ho crec. El dormir em manté despert, quan em desperto.

J. V. FOIX. I en política, quina tendència tenen aquests joves d'avui? En la qüestió social, per exemple? Entre democràcia, socialisme i comunisme, cap a quina tendència s'integren?

NARCÍS COMADIRA. De demòcrates s'ho diuen tots. Creuen o admeten la democràcia, sense plantejar-

s'ho gaire. En general, es preocupen molt poc de política.

J. V. FOIX. L'altre dia vaig veure a la televisió un reportatge de propaganda sobre Salvador Espriu. Al final explicaven que s'havia celebrat una reunió a la Generalitat, encapçalada pel president Pujol i amb assistència d'en Josep M. Castellet i d'altres, per tal de tornar a demanar el premi Nobel per a l'Espriu. Tornen a fer propaganda molt forta per tal que donin el Nobel a l'Espriu, li fan traduccions i treballen aquesta candidatura als cercles intel·lectuals internacionals. Segueixen tots els camins que cal seguir per ocupar el lloc d'aspirant al Nobel, que són molt nombrosos. Aquest reportatge de la televisió em va sobtar, com tantes altres coses. Era dedicat únicament i exclusiva a l'Espriu, un reportatge ben fet, ben presentat, van recitar molt bé alguns dels seus poemes, etc. La serventa tenia el televisor encès i em va dir: "Vingui, que parlen de versos". M'ho vaig mirar i en aquest mateix reportatge va parlar un senyor suec tot comentant que havia llegit la traducció al suec dels poemes de l'Espriu i que li semblava que podia aspirar al Nobel. Tot d'un plegat, afegeix: "J. V. Foix no es pot traduir al suec, com tampoc no es pot traduir al castellà". ¿D'on surten aquest folls ara parlant de Foix al voltant del tema del Nobel, al qual jo he renunciat d'aspirar? Feia la sensació que hi havia dos noms catalans en joc i jo no tinc res a veure amb aquest tema.

NARCÍS COMADIRA. No ho recordava que havíeu renunciat en públic a ser candidat al Nobel.

J. V. FOIX. Tota la premsa de Barcelona ho va publicar a primera plana. Arran d'aquest reportatge a la televisió, la "Nord-Catalan Society", que propugnava la meva candidatura, encara va publicar un comunicat la premsa que jo els havia demanat per tal de reiterar la meva anterior renúncia, des de fa cinc anys.

NARCÍS COMADIRA. És difícil que li donin el Nobel a l'Espriu. Hi ha moltes pressions polítiques, pressions de tota mena.

J. V. FOIX. La candidatura d'un català és una qüestió primordialment política. Volen que Catalunya tingui un premi Nobel, perquè Catalunya això i allò. Això a mi em fa posar malalt! Si donen un premi a un escriptor català, sigui el qui sigui, no hi haurà pas per això tres persones més que parlin català a Catalunya. El Nobel no té cap mena d'eficàcia sobre el poble.

NARCÍS COMADIRA. Però a l'estranger es coneixeria més l'obra del català premiat.

J. V. FOIX. A mi aquesta coneixença a l'estranger de l'obra cultural que es fa a Catalunya no m'interessa per res. M'interessa l'obra cultural que es fa aquí. Nosaltres enganyem els estrangers amb pretensions triomfalistes.

NARCÍS COMADIRA. A través de l'obra d'un Nobel català, també es coneixeria més el país...

J. V. FOIX. Ja vaig exposar en els meus arguments de renúncia a la candidatura que no es pot projectar per patriotisme la cultura catalana a l'exterior, perquè encara no està en situació de presentar-se, encara va en calçotets! Què voleu presentar de teatre català? Si ara han volgut fer teatre català i han hagut de recórrer a en Guimerà perquè no hi havia res més! I assagistes, quin podeu presentar? És un país que estava en formació i s'ha truncat durant els quaranta anys d'en Franco, cosa que serà fatal per a la història de la cultura catalana, al meu entendre. Caldria una Renaixença, que pugessin unes generacions espontànies catalanes i amb esperit nacional. Però la joventut que vindrà ara serà filla dels immigrants. Seran advocats, metges, notaris que escriuran i escriuran bé en castellà. Faran una mena de catalanisme en castellà. Crearan un regionalisme propi, però que no serà el nostre.

NARCÍS COMADIRA. De fet, ja n'hi ha de catalans de la meva generació que escriuen en castellà perquè és la llengua que els ha parlat la seva família. Penso

per exemple en l'Eugeni Trias, que escriu en castellà però és català. Aquest fenomen ja s'està donant. Serà un fenomen estrany. Aquests quaranta anys de Franco han estat fatals per a Catalunya.

J. V. FOIX. Ho haurien estat per a qualsevol país. Un règim totalitari marca un país i allò va ser un règim totalitari.

NARCÍS COMADIRA. Doncs em sembla que haurem d'esperar molts anys per tenir un país "presentable".

J. V. FOIX. Oh, jo no n'esperaré gaires. Esperaré algunes setmanes. Si no és d'aquí a quatre o cinc setmanes, no veig possibilitats de veure-ho... L'exemple d'alguns escriptors passant a escriure en castellà és un mal exemple al meu entendre.

*Segona part de l'entrevista que Narcís Comadira va fer l'any 1984 a J. V. Foix.

RES NO ÉS MORIDOR, TOT ÉS ETERN

La Fundació J. V. Foix ha publicat enguany el volum *Res no és moridor, tot és etern*, amb el qual es completa la difusió del fons fonogràfic de la Fundació, amb els enregistraments de la veu del poeta dient els seus versos i les seves prosas poètiques. Tal com s'indica a la presentació del llibre, "des del primer, aparegut l'any 2000, fins a aquest d'ara, hem donat a conèixer deu llibres amb un cd cadascun, que són un testimoni excepcional en tot l'àmbit de la literatura catalana, perquè no s'han divulgat mai tants enregistraments de la veu de cap més poeta. A més, la col·lecció dels deu volums constitueix també una àmplia selecció de l'obra poètica de J. V. Foix, publicada sempre en edició bilingüe, i inclou unes quantes peces inèdites".

Escolteu

J. V. Foix:

<http://www.fundaciojvfoix.org/multimedia/ fonoteca/ fonoteca/>

Res no és moridor, tot és etern recull nou poemes en vers —un d'*On he detaxat les claus...*, un d'*Onze Nadals i un Cap d'Any* i set de *Desa aquests llibres al calaix de baix*— i vuit en prosa: quatre de *Del «Diari 1918»* i quatre de *L'estrella d'En Perris*. També inclou dos enregistraments del poeta fets en plena conversa que mostren la manera com treballava l'imaginari de J. V. Foix: el «Conte de la Mare de Déu» evoca la mateixa història elaborada al poema «Avui recordava a En Puig de la Lletera...», de *L'estrella d'En Perris* —reproduït a l'apèndix—, i «Vam veure venir un grup de nois...», possiblement l'únic testimoni d'un poema mai no escrit.

CONTINGUT DEL CD

1	El transcínt i la seva memòria	0:42
2	Si vesteja, corra, adelerat...	0:48
3	M'han deslligat a riba mar...	1:10
4	Amb sacs ballers bem enfiuquit el pati...	0:47
5	<i>Res no és moridor, tot és etern...</i>	1:02
6	Nova balada del Cap de Creus	2:10
7	Vós sentiu sempre veus perot...	1:20
8	Quan En Plana i En Planella...	2:08
9	Abir a la nit, al desguàs de les barques...	0:27
10	Perquè les fadrines del Ravall...	0:55
11	Ella volia romandre sola...	1:10
12	L'inútil deler	1:05
13	Dibuïncem rellotges de sol...	1:37
14	Miràvem el cel tot estrovent damunt el pit...	1:53
15	Les cares mortes queien...	0:56
16	Declamava tot sol mentre abocava...	3:02
17	És feia foix i miràvem l'estesa de pell...	0:38
18	Conte de la Mare de Déu	3:20
19	Vam veure venir un grup de nois...	1:02

J. V. FOIX • RES NO ÉS MORIDOR, TOT ÉS ETERN

**RES NO ÉS MORIDOR,
TOT ÉS ETERN**

UN LLIBRE I UN DISC COMPACTE
AMB NOU POEMES EN VERS,
VUIT EN PROSA I DOS TEXTOS MÉS
ESCRITS I RECITATS PER

J. V. Foix

Eumogràfic
Barcelona